

**Belgische Kamer
van Volksvertegenwoordigers**

GEWONE ZITTING 1997 - 1998 (*)

26 NOVEMBER 1997

WETSVOORSTEL

**tot wijziging van de artikelen 75,
155 en 317 van het Wetboek
van Strafvordering**

**(Ingediend door de heren Geert Bourgeois
en Karel Van Hoorebeke)**

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

In het debat over de hervorming van de straf-procedure wordt terecht veel aandacht besteed aan de positie van het slachtoffer. In het huidige strafforderingsrecht heeft het slachtoffer slechts de rol van buitenstaander, vermits het over weinig of geen mogelijkheden beschikt om het onderzoek op de voet te volgen en actief tussen te komen.

Deze situatie contrasteert met de positie van de aangehouden verdachte, die wel in staat wordt gesteld het strafdossier in te kijken en bijkomende onderzoekshandelingen voor te stellen. In het wets-ontwerp Franchimont worden enkele voorstellen ge-formuleerd om de positie van het slachtoffer te ver-beteren. De kern van het voorstel is dat de burgerlijke partij reeds tijdens het gerechtelijk onderzoek het strafdossier zou mogen inkijken en onderzoeks-handelingen zou mogen vorderen.

(*) Vierde zitting van de 49de zittingsperiode

**Chambre des Représentants
de Belgique**

SESSION ORDINAIRE 1997 - 1998 (*)

26 NOVEMBRE 1997

PROPOSITION DE LOI

**modifiant les articles 75,
155 et 317
du Code d'instruction criminelle**

**(Déposée par MM. Geert Bourgeois
et Karel Van Hoorebeke)**

DEVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

C'est à juste titre que le débat sur la réforme de la procédure pénale accorde une attention particulière à la situation de la victime. Le droit pénal actuel n'accorde à la victime qu'un rôle de simple spectateur, étant donné qu'elle ne dispose pratiquement d'aucune possibilité de suivre l'enquête de près et d'intervenir de manière active.

Cette situation contraste avec celle de l'inculpé en état d'arrestation, autorisé lui à consulter le dossier répressif et à proposer des actes d'instruction complémentaires. Le projet de loi Franchimont contient quelques propositions visant à améliorer la situation de la victime. Cette proposition tend essentiellement à permettre à la partie civile puisse de consulter le dossier et de requérir des actes d'instruction dès le stade de l'instruction.

(*) Quatrième session de la 49ème législature

De positie van het slachtoffer tijdens het onderzoek ter terechtzitting blijft echter uit het gezichtsveld. Nochtans is ook deze situatie aan verbetering toe, vermits de burgerlijke partij zich bij de behandeling van de zaak ten gronde meestal terughoudend dient op te stellen. Hoewel het Wetboek van Strafvordering niet expliciet verbiedt dat de burgerlijke partij als getuige wordt gehoord, huldigt het Hof van Cassatie de visie dat ze slechts onder bepaalde voorwaarden verklaringen kan afleggen. Het uitgangspunt is dat de burgerlijke partij als een «partij» wordt beschouwd en daarom niet onder ede mag worden verhoord (Cass., 11 januari 1977, A.C., 526; Cass., 7 april 1992, A.C., 1991-92, 425).

Deze beperking heeft zware gevolgen, vermits verklaringen die zonder eed op de terechtzitting worden afgelegd, niet tot het bewijs kunnen meewerken (DECLERCQ, R., *Beginselen van strafrechtspleging*, Antwerpen, Kluwer, 1994, 469). Enkel wanneer het openbaar ministerie of de verdachte geen bezwaar hebben tegen het verhoor van de burgerlijke partij ter terechtzitting, kunnen diens verklaringen als bewijsmiddel worden aangewend (Cass., 11 januari 1977, reeds aangehaald). Dit betekent dat het slachtoffer, om een verklaring te mogen afleggen, steeds aangewezen is op de bereidwilligheid van zijn natuurlijke tegenstrever, de verdachte, wat moeilijk verantwoord kan worden.

Een slachtoffer van een misdrijf dat op de terechtzitting zijn stem wil laten horen, is bijgevolg verplicht zijn burgerlijke partijstelling zo lang mogelijk uit te stellen. Eens het formeel de burgerlijke vordering aanhangig heeft gemaakt, verliest het immers de mogelijkheid als getuige op te treden (DECLERCQ, R., o.c., 471). Deze situatie levert vooral problemen op als het slachtoffer een klacht met burgerlijke partijstelling heeft ingediend om de onderzoeksrechter in te schakelen. Van die mogelijkheid wordt vaak gebruik gemaakt om op te komen tegen dossiers die door het openbaar ministerie om beleidsredenen worden geseponeerd.

Deze situatie zal eveneens vaak voorkomen, indien het wetsontwerp Franchimont wordt aangenomen. Om gebruik te kunnen maken van zijn vorderingsrecht en zijn recht op inzage, moet het slachtoffer zich immers tijdens het vooronderzoek burgerlijke partij hebben gesteld. In deze gevallen heeft het slachtoffer wel de mogelijkheid om reeds in een vroeg stadium van de procedure tussen te komen, maar daar staat tegenover dat het slachtoffer als «partij» geen verklaringen meer kan afleggen als de verdachte zich daartegen verzet. Hierdoor is het uiteindelijk mogelijk dat waarborgen die tijdens het vooronderzoek aan de burgerlijke partij worden toegekend, de positie van het slachtoffer eerder verzwakken dan versterken.

Toutefois, ce projet de loi ne se préoccupe pas de la situation de la victime pendant l'instruction à l'audience. Or, cet aspect devrait pourtant aussi être amélioré, étant donné que la partie civile doit généralement adopter une attitude réservée lors de l'examen d'une affaire sur le fond. Bien que le Code d'instruction criminelle n'interdise pas explicitement que la partie civile soit entendue comme témoin, la Cour de cassation estime qu'elle ne peut déposer que dans certaines conditions, partant du principe que la partie civile est considérée comme une «partie» et ne peut par conséquent être entendue sous serment (Cass., 11 janvier 1977, A.C., 526; Cass., 7 avril 1992, A.C., 1991-92, 425).

Cette restriction est lourde de conséquences étant donné que les déclarations qui ne sont pas faites sous serment à l'audience ne peuvent participer à la preuve (DECLERCQ, R., *Beginselen van strafrechtspleging*, Anvers, Kluwer, 1994, 469). Ce n'est que lorsque le ministère public ou l'inculpé ne s'oppose pas à l'audition de la partie civile à l'audience que les déclarations de celle-ci ne peuvent être utilisées comme moyens de preuve (Cass., 11 janvier 1997, o.c.). Il s'ensuit que, pour pouvoir déposer, la victime est toujours tributaire du bon vouloir de son adversaire naturel, l'inculpé, ce qui est difficilement justifiable.

Si elle souhaite être entendue à l'audience, la victime d'un délit est dès lors contrainte de se constituer partie civile le plus tard possible. Dès qu'elle a saisi formellement la juridiction de son action civile, la victime n'a plus la possibilité d'être entendue comme témoin (DECLERCQ, R., o.c., 471). Cette situation pose plus particulièrement problème lorsque la victime a porté plainte avec constitution de partie civile afin de saisir le juge d'instruction. Il est souvent recouru à cette possibilité afin d'attaquer des dossiers que le ministère public a classés sans suite conformément aux options arrêtées en ce qui concerne la politique à suivre.

Cette situation se présentera du reste fréquemment si le projet de loi Franchimont est adopté. Pour pouvoir exercer son droit d'action et son droit de regard, la victime doit en effet s'être constituée partie civile dès l'instruction préparatoire. Si, dans ces cas, la victime a la possibilité d'intervenir à un stade précoce de la procédure, en revanche, elle n'a plus la possibilité de faire des déclarations en tant que «partie» si le suspect s'y oppose. Il n'est dès lors pas exclu que certaines garanties accordées à la partie civile au stade de l'instruction préparatoire ne finissent par affaiblir plutôt que renforcer la position de la victime.

De redenen om de burgerlijke partij als getuige uit te sluiten, kunnen echter moeilijk verantwoord worden. Weliswaar treedt het slachtoffer, nadat het zich burgerlijke partij heeft gesteld, als «partij» in het proces op - omdat het de toekenning van zijn burgerlijke vordering nastreeft - maar deze situatie is op zich geen gegronde reden om elke verklaring van de burgerlijke partij ter terechtzitting uit te sluiten. Enkel wanneer het gaat om verklaringen onder ede zouden eventuele bezwaren kunnen rijzen, vermits er twijfels kunnen rijzen over de mogelijkheid van de burgerlijke partij om afstand te nemen van de zaak en onbevooroordeeld te getuigen. Niets belet de vonnisrechter echter om de burgerlijke partij als getuige te horen, zonder de eed op te leggen.

Om deze mogelijkheid te scheppen, dient te worden afgestapt van het jurisprudentieel aanvaarde principe dat de burgerlijke partij, juist omdat zij geen eed kan afleggen, niet als getuige kan worden gehoord. In dit voorstel wordt daarom aan de burgerlijke partij de mogelijkheid geboden in elke fase van de strafprocedure verklaringen af te leggen, zij het dat de eedverplichting wordt weggelaten. De rechter kan op die manier rekening houden met de vaak waardevolle verklaringen van het slachtoffer dat besluit zijn burgerlijke vordering voor het strafgerecht aanhangig te maken.

G. BOURGEOIS
K. VAN HOOREBEKE

On ne peut toutefois guère justifier que la partie civile ne puisse être entendue comme témoin. S'il est vrai qu'après s'être constituée partie civile, la victime intervient en tant que «partie» au procès - parce qu'elle tente de faire accueillir son action civile - cette situation ne justifie pas en soi l'exclusion de toute déclaration de la partie civile à l'audience. Seules les déclarations faites sous serment pourraient éventuellement susciter des objections, dès lors que l'on peut douter de la capacité de la partie civile à prendre ses distances par rapport à l'affaire et à témoigner sans préjugés. Rien n'empêche toutefois le juge du fond d'entendre la partie civile en qualité de témoin sans imposer de serment.

Afin de créer cette possibilité, il s'impose de renoncer au principe admis par la jurisprudence selon lequel la partie civile ne peut être entendue en tant que témoin précisément parce qu'elle ne peut prêter serment. La présente proposition de loi vise dès lors à permettre à la partie civile de faire des déclarations à tous les stades de la procédure pénale, moyennant la suppression de l'obligation de serment. Le juge pourra ainsi tenir compte des déclarations souvent précieuses de la victime qui décide de saisir une juridiction répressive de son action civile.

WETSVOORSTEL

Artikel 1

Deze wet regelt een aangelegenheid bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2

Artikel 75 van het Wetboek van Strafvordering wordt aangevuld met het volgende lid:

«De burgerlijke partij kan zonder eedaflegging door de onderzoeksrechter als getuige worden onder-
vraagd.».

Art. 3

Artikel 155 van hetzelfde wetboek wordt aange-
vuld met het volgende lid:

«De burgerlijke partij kan steeds zonder eedafleg-
ging als getuige worden gehoord.».

Art. 4

Artikel 317 van hetzelfde wetboek wordt aange-
vuld met het volgende lid:

«De burgerlijke partij kan steeds zonder eedafleg-
ging als getuige worden gehoord.».

21 oktober 1997

G. BOURGEOIS
K. VAN HOOREBEKE

PROPOSITION DE LOI

Article 1er

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

Art. 2

L'article 75 du Code d'instruction criminelle est complété par l'alinéa suivant:

«La partie civile peut être entendue comme témoin par le juge d'instruction sans prêter serment.»

Art. 3

L'article 155 du même Code est complété par l'ali-
néa suivant:

«La partie civile peut toujours être entendue comme
témoin sans prêter serment.»

Art. 4

L'article 317 du même Code est complété par l'ali-
néa suivant:

«La partie civile peut toujours être entendue comme
témoin sans prêter serment.»

21 octobre 1997
